

ELORE (ISSN 1456-3010), vol. 16 – 1/2009.

Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

[http://www.elore.fi/arkisto/1_09/kirjat_niiranen_01_09.pdf]

KIRJA-ARVIO:

KANSANESTETIIKAN MONET STRATEGIAT

Knuuttila, Seppo & Piela, Ulla (toim.) 2008: Kansanestetiikka. Kalevalaseuran vuosikirja 87. Helsinki: SKS. 486 sivua.

Elina Niiranen

Kalevalaseuran 87. vuosikirja on omistettu kansanestetiikalle. Kirja keskittyy tarkastelemaan, miten kansanestetiikka ilmenee eri elämänalueilla ja millaisia merkityksiä se saa erilaisten tutkimuskysymysten valossa. Yhteisiä suuntaviivoja tiivistää kirjan alussa siteerattu Yrjö Sepänmaan ajatus siitä, että kansanestetiikka on mielikuvituksen elementti, jota on kaikessa toiminnassa mukana. Ei ole olemassa yhteisöjä ilman estetiikkaa. Esteettinen on siis yhteisöllisesti rakentunutta ja sitä uusinnetaan ja siitä neuvotellaan yhteisöllisesti, vaikka esteettinen ilmenisikin yksittäisten ihmisten hengentuotteina, ruumiillisina esityksinä, ympäristön muokkaamisessa tai maailmankuvana. Vuosikirja saattelee lukijan kolmenkymmenen kolmen artikkelin myötä avautuville poluille, jotka suuntaavat kohtaamaan esteettisyyttä niin kuvan, arjen, liikkeen, sanan kuin maisemankin konteksteissa.

Kirjan alkuosassa tarkastellaan kansan visuaalisten esitysten estetiikkaa suhteessa kauneuteen, taidemaailmaan ja esteettisiin hierarkioihin. Kirjan keskiosassa paneudutaan arkeen kansanestetiikan kontekstina sekä liikkeeseen ja sanaan esteettisten merkitysrakenteiden kantajina. Kirjan loppuosan kehyksenä on maisema ja se paneutuu hyvin monenlaisiin aiheisiin: laulamiseen, kehollisuuteen, kokemukseen paikasta ja maisemaan muistin ja mielen vertauskuvana.

Vuosikirja pitää sisällään hyvin yllättäviäkin tutkimuskohteita kansanestetiikan alalta. Tähän aihealueeseen sisältyy esimerkiksi kauneuskirurgia, jonka olen mieltänyt ulkoapäin ohjautuvien liian kovien kauneusihanteiden synnyttämien riittämättömyyden tunteiden kanavoinniksi, jopa itserankaisuksi, johon on löytynyt teknologinen apuväline: kauneuskirurgia. Artikkelin kirjoittajan Taina Kinnusen mukaan kauneuskirurgiaan hakeutuvat kokevat kärsivänsä kauneuden vajauksesta, vaivasta, jonka nimi on rumuus. Esteettinen on siis ominaisuus, joka ilmenee kehollisena olentona olevassa ihmisessä itsessään, hänen ulkonäössään. Kun esteettinen ei toteudu parhaalla mahdollisella

tavalla ihmisen itsensä mielestä tai yhteisön sanelemissa normeissa, ihmisestä tulee vaivainen, joka asettuu kauneuskirurgian potilaaksi. Kinnusen artikkeli avaakin minulle kauneuskirurgiaan näkökulman, jota en ennen ole tullut ajatelleeksi: kauneuskirurgia parantamisen alueena. Artikkelini johdattaa syvällisesti pohtimaan länsimaiselle kulttuurille tyypillistä sisäisen ja ulkoisen ruumiin yhteensulautumista, joka näkyy erilaisina ruumiin muokkaamisen yksilöllisinä projekteina.

Vallan ja kontrollin teemat ruumiillisessa ilmaisussa tulevat esiin Petri Hopun artikkelissa kansantanssin muotoutumisesta kurinpidon, itsekurin ja ruumiin manipuloimisen kehityksen vanavedessä. Tämä kurinpidollinen puoli tuli esiin kansantanssien estradisoituessa muun muassa tanssien selkeinä rakenteina, jotka syrjäyttivät tanssimiseen kuuluvan improvisoinnin ja vaihtelevat rakenteet.

KANSANESTETIIKKA STRATEGIANA

Kansanestetiikka voidaan nähdä eräänlaisena strategiana, suunnitelmallisena ajatteluna ja sen ilmaisuna, jolla pyritään saavuttamaan jokin päämäärä. Tällöin estetiikka kansanomaisena ilmaisumuotona tai ajatteluna ei sisällä pelkästään esteettisen alueelle kuuluvia arvoja. Esteettistä ei näyttäisi olevan pelkästään se, mikä on kaunista, vaan myös se, mikä on käytännöllistä. Tästä käytännöllisyyden varmistamisesta osana esteettisyyttä kirjoittaa Matti Mäkelä tarkastellessaan Kotkan seudulla hyvänä eli kelvollisena pidettäviä veneitä. Käytännöllisyys tässä yhteydessä esteettisenä arvona yhdistetään luotettavuuteen. Varmistaakseen ettei vene jättänyt pulaan minkäänlaisissa sääolosuhteissa, veneentekijä ja omistaja pyrkivät veneen tietynlaiseen ulkoasuun. Sen lisäksi, että esteettinen vene oli käytännöllinen, sen ulkomuoto ilmaisi yhteisölle paljon olennaista veneen omistajasta. Siten veneen esteettinen ulkomuoto ei pelkästään tuonut esiin veneen käyttöominaisuuksia, vaan myös sen omistavan ihmisen henkisiä ominaisuuksia. Kansanestetiikan voikin nähdä tässä tapauksessa esteettisenä normistona, sosiaalisena kielenä, jota vain sisäryhmäläiset ymmärtävät.

Mielenkiintoista on kansanestetiikan kuvittelu myötäelämisen, kokemuksellisen tutkimisen keinoin, jossa tutkija asettuu osaksi maisemaa, esimerkiksi runolaulun esteettistä maailmaa. Näin tekee Heikki Laitinen artikkelissaan, jossa hän asettuu kahteen asentoon suhteessa kansanestetiikkaan: hän etsii kansanestetiikkaa tutkijoiden kentällä kirjaamista muistunpanoista ja pyrkii myötäelämään tutkijoiden kohtaamia musisoimistilanteita käyttämällä ymmärtämisessä apuna omaa muusikointiaan. Asettumalla alttiiksi kuvittelulle, myötäelämiselle sekä laululle, Laitinen tulee kertoneeksi paljon runolauluun sisältyvistä useista esteettisistä strategioista: siitä miten runolaulu ei pelkästään syntynyt yhteisöllisyydestä, vaan myös synnytti sitä ja siitä, miten laulun avulla laulaja saattoi kokeilla omia rajojaan persoonana, samastua aivan toiseen henkilöön, joka tuntui konkreettisesti olevan musiikin tekemisen kautta läsnä. Laulamiseen sisältyvät esteettiset strategiat siis saattoivat olla moninaiset: pyrkimys yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistamiseen, pyrkimys nautintoon ja sellaisten asioiden tai ihmisten läsnäolon kokemiseen, jotka eivät ajallisesti olleet läsnä, mutta

joiden muisto sisältyi musiikin kokemiseen. Esteettisyyteen sisäänrakentuneet strategiat saattavat johtaa myös ennalta-arvaamattomiin tuloksiin. Tätä Laitinen kuvaa artikkelissaan itsessään tapahtuneena muutoksena: ”Kun tulen pois [Mekrijärveltä lauluja laulamasta] huomaa laulavani: ”Tuonpa noin sanoiksi virkko: en tiä poloinen poika, kuin olla, miten eleä.” (S. 454.)

Kansanestetiikkaa voidaan tarkastella myös hyvän elämän näkökulmasta, jolloin esteettinen ilmaisu vie kohti eheämpää elämää, kuten esimerkiksi Mari Hatakan esittelemän harrastajakirjoittaja Terttu Seulen kohdalla. Tällöin yksilön ilmaisullaan suodattama estetiikka palvelee elämää antaen ilmaisumuodon ahdistaville kokemuksille. Elämäkokemusten kehyksessä estetiikka on siis myös yksilöllisten valintojen muovaamaa itseilmaisua, joka kietoutuu osaksi tekijän persoonaa. Tunteiden estetisointumista käsittelee omalla tavallaan myös Tarja Kupiaisen kansanrunouden kauneutta pohtiva artikkeli. Onko kauneutta loppujen lopuksi missään kulttuurituotteessa? Vai syntyykö kauneus vasta katsojan tai kuulijan kokemuksessa?

Näyttäisi siltä, että esteettisyys sinällään on niin voimakas maailmankuvan rakennusaine ihmisessä, että sitä on mahdotonta sivuuttaa. Vaikka katseen suuntaisi mihin tutkimuskohteeseen tahansa, estetiikka on jollain tasolla aina läsnä. Tästä kertoo myös Mekrijärven Simana Sissosen kanteleen synnystä kertova runo, jossa runojen ydin on jumala-Väinämöisen urotöissä, kanteleen ja raudan synnyssä. Musiikki ja oleellinen alkuaine synnytetään yhdessä. Esteettinen ilmaisu, eli tässä tapauksessa musiikki, oli yhtä olennaista maailmankuvan kannalta kuin alkuaine, rauta, elämälle.

Kansanestetiikkateemaa käsittelevä vuosikirja avaa kiinnostavia ja tuoreita näkökulmia meidän esteettiseen mieleemme ja esteettisyyden ulottuvuuksiin elämässämme. Samalla se on katsaus niihin lukemattomiin tapoihin, joilla tutkijat raottavat meille todellisuutta tarkentaen katseensa aina uusiin kiinnostaviin suuntiin.

Elina Niiranen on etnomusikologian jatko-opiskelija Tampereen yliopiston musiikintutkimuksen laitoksella.